

Середнє значення внеску кожної характеристики доцільно прийняти за межу при аналізі досягнення сільгосппідприємством оптимальних властивостей молокоотоварного потоку. Також середні значення у розрізі характеристик та загалом по комплексній інтегральній оцінці можна застосовувати при порівняльному аналізі надходження молока від різного роду постачальників, сировинних зон підприємств, регіонів, областей.

Висновки. Встановлено ступінь досягнення сільгосппідприємствами найкращих характеристик молокоотоварного потоку на основі його комплексної інтегральної оцінки та рівень оплаченості його вартості.

У подальших дослідженнях планується врахувати вплив зміни характеристик молокоотоварного потоку, їх вагомості та загалом комплексної інтегральної оцінки на закупівельні ціни на молоко для кожного сільгосппідприємства.

Література:

1. Добрянська В.В. Математичні моделі прийняття управлінських рішень у маркетингу. Методика комплексної (інтегральної) оцінки об'єктів маркетингу / В.В. Добрянська // Управленческие аспекты повышения национальной конкурентоспособности: междунар. науч.-практ. конф., (Симферополь, 4-7 октября 2007 г.). – Симферополь : Крымский институт бизнеса, 2007. – С. 86-88.

2. Ільєнко І. Ринок молока в Україні: актуальний зріз [Електронний ресурс] / І. Ільєнко // Семинар в рамках проекту «АгроЕфективність Молоко» (м. Ічня, 24.03.2011 р.). – К. : УКАБ, 2011. – Режим доступу : http://www.agriefficiency.kiev.ua/upload/file/Rinok_moloka_v_Ukraine_24.03.pdf.

3. Стеценко В.В. Дослідження конкурентоспроможності системи маркетингових комунікацій на підприємствах споживчої кооперації України [Електронний ресурс] / В.В. Стеценко // Режим доступу : http://www.rusnauka.com/27_NII_2010/Economics/71712.doc.htm.

4. Тваринництво України. Статистичний збірник / За ред. Ю.М. Остапчука // Державний комітет статистики України. – К. : 2011. – 202 с.

5. Яловега Н.І. Методика оптимального поєднання комунікаційних інструментів у діяльності підприємств споживчої кооперації України [Електронний ресурс] // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Наука и образование-2008» – Софія: «Бял ГРАД-БГ» ООД. – 2008. – С. 59-62. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/1_NIO_2008/Economics/25481.doc.htm.

УДК 338.434:631.11

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНО-ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Снітко Ю.М., аспірант

Полтавська державна аграрна академія

У статті розглянуто проблеми дослідження оцінки ефективності управління економічною та фінансовою безпекою сільськогосподарських підприємств. Показано розрахунок комплексного показника економічної безпеки та інтегрального показника фінансової безпеки підприємств. Сформульовано пропозиції щодо оцінки ефективності менеджменту економічно-фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств.

In the article the problems of research of estimation of efficiency of management of agricultural enterprises economic and financial safety are considered. The calculation of complex index of economic security and integral index of financial safety of enterprises is shown. Suggestions are formulated in relation to the estimation of efficiency of management of economic-financial safety of agricultural enterprises.

Постановка проблеми. В умовах розвитку кризових явищ в економіці, що характеризуються значним коливанням факторів внутрішнього і зовнішнього середовищ функціонування сільськогосподарських підприємств, зростання рівня загроз їх фінансовим інтересам з боку окремих суб'єктів господарювання, підвищення рівня фінансових ризиків, однією з актуальних проблем є забезпечення економічно-фінансової безпеки підприємств аграрного сектору економіки. Тому ефективне управління економічно-фінансовою безпекою набуває дуже важливого значення та дозволяє своєчасно виявити проблеми у фінансовому стані та виправити їх без загрози втрати фінансової стійкості та платоспроможності. Вчасна оцінка ефективності системи економічно-фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств дозволить забезпечити раціональне господарювання підприємств, дозволить приймати обґрунтовані з точки зору економічної безпеки управлінські рішення та створює можливості для стабільного функціонування та розвитку сільськогосподарського підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами оцінки ефективності управління економічною та фінансовою безпекою підприємств присвячені роботи таких видатних науковців: М. Фрідмена, В. Савчука, В. Леонтєва, М. Кондратьєва, М. Бендикова, П. Орлова, В. Деміна, М. Мечнікова, Ф. Євдокимова, В. Новака, Є. Олейникова, О. Груніна, Г. Козаченко, В. Пономарьова, О. Ляшенко, В. Духова, К. Ізмайлова, М. Чумаченко, А. Шеремета, К. Горячевої, М. Єрмошенко, В. Забродського, Т. Кузенко, Р. Папехіна та інших. Але, незважаючи на дослідження характеристик економічної та фінансової безпеки підприємства, питання оцінки економічно-фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств потребують подальшого розвитку.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття існуючих методик оцінки рівня економічної та фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств та виявлення потенціалу щодо їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою умовою забезпечення стійкого розвитку сільськогосподарського підприємства, формування високих результатів його фінансової діяльності є наявність ефективної системи його економічно-фінансової безпеки. Для дослідження оцінки ефективності управління економічно-фінансовою безпекою підприємств застосовуються спеціальні системи та методи аналізу, які дозволяють отримати кількісну оцінку рівня захищеності окремих фінансових інтересів від загроз і ризиків.

Певна частина науковців досліджують стан економічної безпеки сільськогосподарського підприємства аналізуючи показники фінансової стійкості, платоспроможності, маневреності й ліквідності. Проте деякі автори показ-

ники безпеки підприємства і стійкості оцінюють переважно якісно, максимум у межах допустимих нормативних значень, тому постає необхідність спроби їх деталізації з погляду точнішої кількісної оцінки та її впливу на рівень економічної безпеки підприємства загалом [4, с. 185].

Для оцінювання рівня економічної безпеки підприємств за її складовими та для визначення загального рівня економічної безпеки використовуються різні методи (табл. 1).

Таблиця 1

Методи оцінки рівня економічної безпеки підприємств [6]

Автори	Методи
Т. Васильців	Експертна оцінка, моніторинг соціально-економічних показників, аналіз й обробка сценаріїв, оптимізація, багатовимірний статистичний аналіз, теоретико-ігрові методи, теорія штучних нейронних мереж
С. Міщенко	Екстраполяція (екстраполяція параметричних залежностей, екстраполяція тимчасових тенденцій); експертні методи (опитування, експертні комісії, складання аналітичних доповідних записок, “мозкова атака”, “Делфі”); структурно-аналітичні методи (моделювання, ієрархічна декомпозиція, морфологічний аналіз, матричний метод, мережевий аналіз, SWOT-аналіз, побудова семантичного диференціала, побудова профілю середовища, складання сценаріїв)
С. Довбня, Н. Гічова	Методи комплексної оцінки загроз (інтегральна оцінка ризику, оцінка ефективності захисних заходів); методи комплексної оцінки економічного потенціалу підприємства (оцінка конкурентного статусу фірми, інтегральна оцінка додержання інтересів компанії, SWOT-аналіз, багатовекторна ресурсно-функціональна модель економічної безпеки, багатофакторна лінійна модель); методи прогнозування банкрутства (багатофакторні дискримінантні моделі та інші методи інтегральної оцінки фінансово-економічного стану підприємства).

Метод експертних оцінок передбачає здійснювати прогнозування можливих загроз підприємства на основі висновків, зроблених експертами, метод аналізу і обробки сценарію призначений для прогнозування різних варіантів розвитку ситуації, методи оптимізації - для вибору варіанту, за якого досягається найбільш бажаний результат, теоретико-ігрові методи - для визначення варіантів розвитку підприємства у непередбачуваному зовнішньому середовищі, методи теорії штучних нейронних мереж базується на моделюванні нелінійних залежностей при вирішенні задачі, основна умова використання методу екстраполяції є стабільний розвиток підприємства, адже висновки про значення прогнозних показників у майбутніх періодах робляться на основі вивчення їх динаміки у попередніх періодах, методи прогнозування банкрутства зводяться переважно до виявлення симптомів фінансової кризи підприємства, методи комплексної оцінки загроз передбачають оцінку ризиків підприємства та виявлення загроз, не пов'язуючи цей аналіз із встановленням рівня економічної безпеки підприємств. Але, на жаль, ці та інші методи поки що не отримали ґрунтового теоретичного обґрунтування та широкого практичного використання [6].

Оцінки показників, що характеризують економічну безпеку, коливаються в діапазоні від 0 до 1, залежно від відхилення від граничної величини.

Виходячи із цього, підприємство, з погляду економічної безпеки можуть класифікуватися за 4-ма групами: абсолютно безпечні (0,9-1), безпечні (0,7-0,9), достатньо безпечні (0,4-0,7), небезпечні (0,4).

Якщо розмір відхилення фактичного значення від граничного більше 100%, то даному показнику дається оцінка в 0 балів. У випадку коливання розміру відхилення від 0 до 100 % для кожних 10 % відхилення від граничної величини бальна оцінка знижується на 0,1 бала [4, с. 185].

В результаті усереднення бальних оцінок розраховується комплексний показник економічної безпеки.

$$\text{КПБ} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \text{БЗ}_i,$$

де КПБ – комплексний показник економічної безпеки; БЗ_і. – бальне значення і-го показника економічної безпеки; n- кількість використаних показників економічної безпеки [4, с. 185].

Для визначення поточного рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств оцінюється кожна складова та формується інтегральний показник. При цьому важливо враховувати, що складові мають різні пріоритети відповідно до характеру загроз. Для їх обліку пропонується ввести вагові коефіцієнти, які можна отримати методом експертних оцінок. У результаті анкетування спеціалістів аграрної сфери встановлено, що фінансова складова має найбільшу вагу в структурі показника та є основою для усіх інших складових [5, с. 102].

Фінансова безпека сільськогосподарського підприємства характеризується достатніми обсягами фінансових ресурсів, необхідних для відтворення виробництва та підтримки конкурентоспроможності підприємства. Основними загрозами фінансовій безпеці є непередбачений дефіцит у фінансуванні, недоступність кредитних ресурсів, недостатній рівень державної підтримки тощо. Тому виникає необхідність систематично контролювати рівень фінансової безпеки, що дасть змогу вчасно виявити існуючі загрози та розробити на їх основі протидіючі заходи [5, с. 102].

Шамрай М.І. [5, с. 103] виділив такі етапи здійснення оцінки фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств: на першому етапі виявляються чинники впливу на фінансову безпеку; на їх основі формуються та проводяться розрахунки показників; залежно від їх значень визначається рівень фінансової безпеки; наступним етапом є ідентифікація загроз та розроблення комплексу заходів для їх усунення.

Для оцінювання фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств за основу взято методику професора С.Н. Ілляшенка. Він пропонує здійснювати оцінку рівня на підставі аналізу фінансової стійкості, ступінь якої визначається виходячи з достатньої кількості оборотних коштів (власних чи позикових) для здійснення виробничо-господарської діяльності (табл. 2). Це дуже вузький підхід до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, оскільки крім оборотних коштів, у фінансовій діяльності підприємства задіяні власний основний капітал, прибуток та інвестиції [2, с. 184].

**Показники фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств
[5, с. 104]**

Показник	Метод розрахунку
Надлишок або нестача власних оборотних коштів, необхідних для формування запасу та покриття витрат ($\pm E_c$)	$\pm E_c = E_c - Z$
Надлишок або нестача власних оборотних коштів, а також довгострокових кредитів та позик ($\pm E_m$)	$\pm E_m = (E_c + K_m) - Z$
Надлишок або нестача загальної величини оборотних коштів ($\pm E_n$)	$\pm E_n = (E_c + K_m + K_t - Z)$

У таблиці: Z – сума запасів і витрат; E_c – сума власних обігових коштів підприємства; K_m – довгострокові кредити; K_t – короткострокові кредити.

Деякі вчені виділяють різні групи показників, які на їх думку найбільш повно відображають стан та рівень фінансової безпеки підприємств. Для виокремлення найбільш поширених підходів щодо визначення рівня фінансової безпеки суб'єктів господарської діяльності зведено окремі погляди до табл. 3.

Таблиця 3

Аналіз підходів оцінки рівня фінансової безпеки підприємств [3, с. 162]

Показник \ Вчений	У. Бівер	Б. Вишнівська	К. Горячева	Р. Папехін	Л. Покропівний	О. Арєфєва, Т. Кузенко	І. Олексів та Н. Подольчак
Рентабельність активів	+			+			
Рівень КЗ і ДЗ				+			
Коефіцієнт фін. левириджу	+			+			
Обсяг власного та оборотного капіталу			+		+		
Точка беззбитковості		+					
Прибутковість				+	+		
Показники фінансової стійкості					+	+	+
- коефіцієнт автономії				+	+	+	+
- коефіцієнт покриття	+			+	+	+	+
- коефіцієнт маневреності					+	+	+
Обсяг кредитів та позик			+	+			
Обсяг інвестицій			+				
Показники ліквідності	+						+

Окремі науковці фінансову безпеку підприємства, як комплексну величину, визначають інтегральним показником:

$$S_{\text{ФБП}} = S_R + S_{\text{ПФ}} + S_{\text{ДА}} + S_{\text{РС}} + S_{\text{ІП}}$$

де: $S_{\text{ФБП}}$ – інтегральний показник фінансової безпеки підприємства, бали; S_R – комплексний показник оцінки ефективності управління, бали; $S_{\text{ПФ}}$ – комплексний показник оцінки платоспроможності та фінансової стійкості, бали; $S_{\text{ДА}}$ – комплексний показник оцінки ділової активності, бали; $S_{\text{РС}}$ – комплексний показник оцінки ринкової стійкості, бали; $S_{\text{ІП}}$ – комплексний показник оцінки

інвестиційної привабливості, бали [2, с. 183].

До складу комплексного показника оцінки ефективності управління було віднесено такі показники: рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, загальна рентабельність продажів по валовому прибутку, рентабельність продукції. Комплексний показник оцінки платоспроможності і фінансової стійкості складається з таких показників як коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості, коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами, коефіцієнт маневреності власного капіталу. До напрямку «ділова активність» включаються показники оборотності активів, основних засобів, оборотних активів, грошових коштів, власного капіталу. До складу комплексного показника оцінки ринкової стійкості було віднесено коефіцієнти автономії, фінансового ризику, маневреності оборотних активів, мобільності та індекс постійного активу. Для оцінки інвестиційної привабливості використовуються такі показники: коефіцієнт чистої виручки, показник чистого прибутку на акцію, коефіцієнт реінвестування прибутку, коефіцієнт стійкого економічного росту, показник маржі прибутку [1, с. 93-94].

Висновки. Аналіз відомих методик оцінки економічної та фінансової безпеки показав, що методика оцінки економічно-фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств наразі не розроблялася в достатній мірі. В основному ученими-економістами розроблялися методики і методичні рекомендації для оцінки економічної безпеки підприємств. Більшість науковців оцінюють фінансову безпеку через економічну безпеку підприємства.

Оцінка результативності менеджменту економічно-фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств повинна мати системний характер: враховувати рівень захищеності потенціалу підприємств, складатися із оцінки функціональних складових економічної та фінансової безпеки, враховувати стратегічні цілі і задачі підприємств, приймати до уваги використання всіх видів ресурсів і можливостей, які гарантують найбільш ефективне їх використання, включати імовірнісну оцінку економічного збитку.

Література:

1. Кракос Ю.Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю.Б. Кракос, Р.О. Разгон // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2008. – №1(1). – С. 86-97.
2. Кузнєцова Т.В. Інтегральна оцінка фінансової безпеки підприємства / Т.В. Кузнєцова, Ю.Г. Ткачук // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. Збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 16. – №4. – С. 179-186.
3. Полтініна О.П. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємств: методичний аспект / О.П. Полтініна, Нескуба А.В. // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – №29. – С. 161-163.
4. Череп А.В. Оцінка фінансового стану агропромислових підприємств в контексті економічної безпеки. / А.В. Череп, Н.С. Іванова. // Облік і фінанси АПК. – 2011. - №3. – С. 184-190.
5. Шамрай М.І. Методика оцінки фінансової складової економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. / М.І. Шамрай. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2011. – Вип. 2. – С. 101-106.

6. Якубович З.В. Методи і підходи до оцінювання рівня економічної безпеки машинобудівних підприємств: [Електронний ресурс] / З.В. Якубович // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. — Польща, 2010. — С. 9-11. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2010/Economics/_/62532.doc.htm.

УДК 633.63:330.131.5

**АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА
ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УКРАЇНІ**

Стасіневич С.А., к.е.н., с.н.с, доцент,

Національний університет біоресурсів та природокористування України,

Валявський С.М., к.е.н., доцент

Полтавський національний технічний університет імені Ю. Кондратюка,

Корнилюк А.В., к.е.н.

ДВНЗ Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

Представлені результати аналізу рівня, структури витрат на виробництво і реалізацію цукрових буряків, вирощених бурякосійними сільськогосподарськими підприємствами України і їх впливу на ефективність виробництва коренеплоді.

The results of the analysis level, the cost structure of production and sale of sugar beets grown buryakosiyunymy agricultural enterprises in Ukraine and their impact on the efficiency of roots.

Постановка проблеми. У 2011 році в Україні площа посівів цукрових буряків становила 545 тис. га, що в порівнянні з 2010 роком більше на 41,6 тис. гектарів. В попередньому році в Україні цукрові буряки зібрано з площі 492,0 тис. га, а валовий збір склав 13,7 млн т при середній урожайності 279,5 ц/га.

З року в рік витрати на виробництво цукрових буряків у вартісному вигляді в розрахунку на 1 га зростають. Тільки за останні 7 років (2004-2010 рр.) таке зростання більш, ніж трикратне: витрати зросли з 3030 грн/га до 9720 грн/га.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ефективності та конкурентоспроможності цукробурякового підкомплексу України вивчалися відомими вченими економістами-аграрникам М.Ю. Коденською, В.М.Рибачуком, М.В.Роїком, О.М. Шпичаком [1] та ін. Але якщо до цього часу основним завданням було відродження вітчизняної сировинної бази, перш за все шляхом екстенсивного нарощення обсягів виробництва цукрових буряків у зв'язку з гострим дефіцитом сировини для діючих цукрових заводів навіть в умовах скорочення їх кількості, то нинішній стан кон'юнктури ринку потребує нових поглиблених досліджень якісних показників ефективності роботи галузі.

Метою даної статті є дослідження економічної ефективності виробництва цукрових буряків шляхом аналізу рівня, структури витрат на виробництво і реалізацію коренеплодів та встановлення їх впливу на урожайність куль-